

HUSZÁR ÁGNES

A magyarországi népesség nyelvtudása a XX. században (Rövid áttekintés)

Magyarország a XIX. és a XX. század fordulóján többnyelvű ország volt. Ezt a státusát mindenekelőtt mint a monarchia autonóm tagállama érdemelte ki, melynek összlakossága 1914-ben 25 százalékban a németet, 17 százalékban a magyart, 13 százalékban a csehet, 11 százalékban a szerbet és a horvátot, 9 százalékban a lengyelt, 8 százalékban az ukránt, 7 százalékban a románt, 4 százalékban a szlovákot, 3 százalékban a szlovént, 2 százalékban pedig az olaszt nevezte meg anyanyelveként (Reden: 17).

Az 1910-es népszámlálás eredményei viszont azt is egyértelműen bizonyítják, hogy az úgynevezett „Nagy Magyarország” is többnyelvű, többnemzetiségű ország volt (1. táblázat). Ha az adatokat az 1900-as népszámlálásával vetjük össze, akkor azt is láthatjuk, hogy míg az össznépesség lélekszáma 8,5 százalékkal, addig a magyaroké 15 százalékkal nőtt. Ez elég jelentékeny asszimilációra utal. Ennek a nyelvi asszimilációnak egyik oka az volt, hogy éppen ebben az évtizedben csökkent felére a nemzetiségi nyelveken oktató iskolák tanulóinak száma. Ez az 1907-es úgynevezett Lex Apponyi egyik következménye volt, mely az elemi oktatás ingyenessége ellenében az oktatás tartalmának és szellemének magyarságát kötötte ki (Karády: 158–159).

1. Táblázat
Nagy-Magyarország nemzetiségeinek létszáma 1910-ben
(Horvátországgal és Szlavóniával együtt)
Anyanyelvi beszélők száma
(ezreken megadva)

Összesen: 20 886 (ebből Horvátország és Szlavónia: 2621)
(Monarchia: 51 3910)

magyar	német	szlovák	román	rutén	horvát	szerb	egyéb
10 050	2037	1967	2949	472	1833	1106	469

1900 és 1910 között az össznépesség 8,5 %-kal nőtt
a magyar népesség + 15 %-kal nőtt
a német népesség – 4,6 %-kal csökkent
a szlovák népesség – 2,6 %-kal csökkent

Forrás: Magyar Statisztikai Közlemények 27.

Ez a cikk annak az előadásnak a rövidített változata, amely 1997. október 24-én Innsbruckban a 25. Österreichische Linguistentagung-on hangzott el. (A szerk.)

Ha a többi európai ország lélekszámával hasonlítjuk össze, Magyarország a maga húsz milliós népességével közepes nagyságú és rangú európai államnak számított. A népességnek valamivel kevesebb, mint a fele beszélte a magyart anyanyelvként. A 2. és 3. táblázatból kiderül az is, hogy a nem magyar anyanyelvű népességből 2 millióan beszéltek magyarul. 1900-hoz képest ez is emelkedő tendenciát mutat: míg 1900-ban csak a lakosság 59 százaléka beszélt magyarul, 1910-ben már 65 százaléka. 1907-ben a vasúti szabályzat előírja az alkalmazottak kötelező magyar nyelvtudását (Karády: 159). Ezek az adatok azt igazolják, hogy a magyar nyelv nagyon fontos szerepet játszott a Kárpát-medence soknyelvű népességének körében közvetítő és kultúrnyelvként. Miroslav Krleža, a világhírű horvát író kitűnően beszélt magyarul, sőt fontolgatta azt is, hogy magyar nyelven írjon. Nyelvtudását egy pécsi katonai iskolán szerezte. (Beke Albert szíves szóbeli közlése.)

2. Táblázat

Nagy-Magyarország össznépességének magyar nyelvtudása 1910-ben

Beszél magyarul:	12 millió
Nem beszél magyarul:	8,8 millió
1900-ban magyarul beszél a népességből	59 %
1910-ben magyarul beszél a népességből	65 %

Forrás: Magyar Statisztikai Közlemények 27.

3. Táblázat

A magyar anyanyelvűek idegennyelv-tudása 1910-ben (ezrekben)

Összesen: 10 050

Csak magyarul	németül	szlovákul	románul	franciául (főleg nők)	angolul (főleg férfiak)
7935	1272	547	400	82	37

Más nyelvi kisebbséghez tartozók magyar nyelvismerete:

Összesen:	10 835
Magyarul beszél:	1 939
Nem beszél magyarul:	8 895

Az egyes nyelvi kisebbségek képviselői közül magyarul beszél

német	szlovák	román	rutén	horvát	szerb
779	418	374	65	90	83

Forrás: Magyar Statisztikai Közlemények 27.

A 3. táblázat mutatja a magyar anyanyelvű népesség idegennyelv-tudását. A német nyelv elsősége vitathatatlan, a 10 millió magyar anyanyelvűből 1910-ben 1 272 000-en beszéltek németül. Ezek után a nemzetiségi nyelvek következnek. A franciát és az angolt elsősorban kultúrnyelvként, iskolai és más nyelvtanítás keretében sajátította el 82 ezer, illetve 37 ezer beszélő. A franciát elsősorban nők, az angolt elsősorban férfiak tanulták meg.

A német nyelv feltűnő elterjedtségének több oka is van. A népesség 12 százaléka beszél németül, ennek egy dualisztikus államformában nyilván gyakorlati okai vannak. A magasabb beosztású hivatalnokok, katonatisztek, foglalkozásuk gyakorlása közben szükségszerűen használták a német nyelvet. A Monarchia kulturális élete kétpólusú volt, jól illusztrálja ezt a pszichoanalízis bécsi és budapesti iskolája is.

A nyelvhasználat alacsonyabb szintjeivel találkozunk a mindennapi élet sok területén. A magyarországi németiség közelében élő magyar lakosság nyilván elsajátított valamennyi német nyelvtudást a szomszédaitól éppúgy, ahogy a magyarországi németek piacozás, vásárlás közben maguk is használták a többségi nemzet nyelvét.

A nyelvtudás egyáltalán nem volt egyenletesen fellelhető a népesség minden rétegében. A 4. táblázat mutatja, hogy az izraeliták esetében 1910-ben a nyelvi asszimiláció meglehetősen előrehaladott fázisban volt, hiszen 705 ezren vallják magukat magyar anyanyelvűnek, ebből pedig csak magyarul beszél 275 ezer. Természetesen figyelembe kell vennünk, hogy ezek az adatok nem feltétlenül tükrözték a valóságos nyelvi helyzetet. Mivel „bemondáson” alapultak, többnyelvű egyéneknél gyakran nem a tényleges helyzetet, hanem a többségi csoporttal szembeni lojalitást, asszimilációs-integrációs törekvéseket tükrözhetek (Karády: 160). Ha az adatok nem is tökéletesen pontosak, a tendenciát mégis jól tükrözik: a zsidóság túlnyomó többsége – beleértve a galíciai csoportokat is – 1910 körül nyelvileg-kulturálisan már asszimilálódott a magyarsághoz. Ugyanakkor az idegennyelv-tudás jóval meghaladja az országos átlagot ebben a népcsoportban. Az idegen nyelv elsősorban német nyelvet jelent, amelyen ebben az esetben bizonyára jiddis dialektusokat is kell értenünk, bár a művelt polgárság körében a német mint kultúrákövetítő nyelv is jelen volt. Karády Viktor már idézett

4. Táblázat
Izraelita vallásúak Nagy-Magyarországon 1910-ben
(ezrekben)

Összesen: 932

Magyar anyanyelvű:	705
Csak magyarul beszél:	275
Nem csak magyarul beszél:	430
Ebből: német:	401
Más anyanyelvűek:	227
Csak saját anyanyelvét beszéli:	51
Ebből anyanyelvi német:	46
Más nyelveket is beszél:	175

Forrás: Magyar Statisztikai Közlemények 27.

tanulmányában összehasonlítja a magyarországi felekezetek tagjainak idegennyelv-tudását 1910-ben. „A németül és egyéb kultúrnyelven tudók közül kiemelkednek elsősorban a zsidók (kétharmad részük) és az evangélikusok (egyharmaduk). A többiek között számottevő (összességük egyötödnél kisebb) arányban csupán katolikusok vannak... A nyelvi kultúrtoke megoszlásának rangsora tehát igen erősen összefügg az egyéb mutatókból kiolvasható *polgárosodási mutatókkal*” (Karády 167).

A monarchia széthullásával egycsapásra megváltozott a nyelvi helyzet. (5. táblázat). Az 1930-as népszámlálás adatai azt bizonyítják, hogy Magyarország egyértelműen egynyelvű országgá vált. Mindössze 8,5 százalék azoknak az aránya, akik nem a magyart vallották anyanyelvüknek. Meg kell jegyeznünk azonban, hogy éppen ezekben az időkben voltak érezhetőek olyan tendenciák a magyar közéletben, melyek felgyorsították a nemzetiségek nyelvi asszimilációját, pl. a névmagyarosítás előírása a katonaság és rendőrtisztek körében stb. A népesség idegennyelv-tudása meglehetősen jónak mondható. Most is a német vezet 1316 ezer beszélővel, utána a nemzetiségi nyelvek következnek. A franciául beszélők száma 1910-hez képest nem változott lényegesen, ezt a nyelvet elsősorban most is a nők beszélik. Az angoltudás jelentősen népszerűbbé vált, most is elsősorban a férfiak körében.

5. Táblázat
1930-ban A magyarországi népesség lélekszáma: 8688
(ezrekben)

Anyanyelv	
magyar:	8001
német:	478
szlovák:	104
román:	16
egyéb:	-
(nem magyar összesen	687)
Csak anyanyelvén beszél	
magyar:	6937
német:	137
szlovák:	13
Magyarul beszél összesen:	8500

Forrás: Magyar Statisztikai Közlemények 27.

Az orosz mint beszélt nyelvet az 1910-es népszámlálás még fel sem tüntette, 1930-ban már 23 ezer beszélővel szerepel. Mivel ebből húszezer a férfi, s csak 3 ezer a nő, logikusnak látszik a következtetés, hogy ezek esetében túlnyomórészt orosz hadifoglyokról van szó, akik Magyarországon letelepedtek és családot alapítottak.

A német nyelvtudás most is tartja első helyét. Ennek a német nyelv több funkciójában látjuk az okát. Először is, anyanyelve a legjelentősebb ebben a statisztikában majd félmillióval szereplő nyelvi kisebbségnek. Egyidejűleg azonban jelentős kultúrnyelv, a legtöbb iskolában tanított tantárgy. A gazdasági és tudományos kapcsolatok egy része szerencsésen túlélte a monarchiát; a családi és baráti kapcsolatok is megmaradtak, így a németet familiáris nyelvként továbbra is használták.

6. Táblázat
A magyarországi népesség idegennyelv-tudása 1930-ban
 (ezrekben)

német:	1316
szlovák:	346
román:	70
francia:	87 (főleg nők)
angol:	52 (főleg férfiak)
orosz:	23 (20 férfi)

Forrás: Magyar Statisztikai Közlemények 86.

A német közvetítő nyelvként szolgált a távolabbi kultúrák felé is. Elsősorban a múlt században, de még századunkban is születtek német nyelvi közvetítéssel fordítások antik művekből, a keleti irodalom gyöngyszemeiből, de még angol, francia és orosz klasszikusokból is. Puskin Anyeginje és a Csehov-drámák első fordításai ilyen kétszeres áttétellel jutottak el a magyar olvasókhoz és színházba járókhoz.

A második világháború után ismét változott a helyzet. Már közvetlenül a háború után kísérletek történtek az orosz nyelv iskolai tanításának bevezetésére. Képzett orosz tanárok híján volt hadifoglyok és a nyári szünidőben lebonyolított gyorsított kurzusokon átképzett volt német- és franciatanárok látták el az orosz nyelv tanításának feladatát. Az orosz nyelv volt az ún. „első” idegen nyelv, gyakorlatilag kötelező az általános iskola ötödik, később negyedik osztályától kezdve egészen a tanulmányok befejezéséig, az érettségiig; vagy a főiskolákon, egyetemeken, a tudományos minősítések rendszerében pedig a nevé meg szolgált „minimumvizsgáig”. Az orosz nyelvet tehát tanították úgy-ahogy, s tanulták, úgy-ahogy, de vajon kik beszéltek csakugyan?

Először is az orosz tanárok. A tanárképző főiskolákon és az egyetemek bölcsészettudományi karain az utóbbi negyven évben több orosz tanárt képeztek ki, mint más idegennyelvtanárt összesen. Rajtuk kívül azok, akik a Szovjetunióban végeztek. Nemcsak Oroszországban, hanem más köztársaságokban is, így például Grúziában és Ukrajnában is fogadtak Magyarországról diákokat, a tanítási nyelv mindig az orosz volt. A képzés itt olyan szakokon folyt, amelyek Magyarországon hiányoztak a képzési rendszerből. Diplomataképzés és politikai szakújságíróképzés folyt például Moszkvában. A Magyar Néphadseregnek mint a Varsói Szerződés tagszervezetének technikai és technológiai értelemben illeszkednie kellett a többi hadsereghez, elsősorban a vezető szovjethez. Jól képzett tisztek a hadseregben csakugyan beszéltek oroszul, mivel vagy alapképzésüket szereztek orosz nyelvterületen, vagy pedig a továbbképzés során sajátították el a nyelvet.

Voltak olyan ipari ágazatok, amelyek egyértelműen szovjet dominancia alatt működtek, ilyen volt pl. a fémfeldolgozás és az olajipar. A paksi atomerőmű technikája és technológiája Csehszlovákiából és a Szovjetunióból származik. Természetes tehát, hogy az erre vonatkozó tárgyalások és eszmecserek hivatalos és nem hivatalos nyelve az orosz volt.

Vezető szerepet játszott az orosz nyelv még a szocialista országok által nagyvonalúan dotált „baráti idegenforgalomban”. A turizmus feladata volt a népek közti barátság erősítése a szocialista táboron belül. Az orosz mint az írott szerződések nyelve, valamint mint az idegenvezetők, illetve utaskísérők által kötelezően beszélt

nyelv a szláv nyelvű közösségek kapcsolatában még úgy-ahogy működött, Magyarországon az NDK és Románia esetében azonban látványosan csődöt mondott.

Az 1945 és 1989 közti időszakra vonatkoztatva megállapítható, hogy az orosz nyelv nem vette át a németnek mint általános közvetítő nyelvnek a szerepét.

Ennek okát láthatjuk:

- 1) a cirill ábécé elidegenítő hatásában;
- 2) az ötvenes, hatvanas, hetvenes évek életidegen és metodológiailag rosszul felépített tananyagaiban;
- 3) az MSZMP által a magyar népre kényszerített „testvériségben” a Szovjetunió népei iránt.

Ugyanakkor tény az is, hogy a politikai és gazdasági elszigeteltség korszakában a nyelvtudás jóformán elvesztette értékét, hiszen a megtanult nyelvet alig lehetett használni. A KSH adatai szerint, 1961-ben mindössze 2257-en szereztek állami nyelvvizsgát. Az enyhülés időszakában viszont a nyelvtanulás iránti érdeklődés nőtt, ezt mutatja, hogy már 1985-ben 17 074-en tettek le sikeres nyelvvizsgát.

Az elmúlt fél évszázad alatt alapvetően megváltozott Magyarország lakosságának nemzetiségi összetétele is. A 7. táblázat összevonva mutatja a nemzetiséghez való tartozás adatait az 1941-es, 1949-es, 1960-as, 1980-as és 1990-es népszámlálások tükrében. A legdrámaibb változásokat a német nemzetiséggel kapcsolatban láthatjuk. Tudjuk, hogy 1941 (302 ezer német anyanyelvű) és 1949 (2617) között zajlottak le a kitelepítések, de a számok nem annyira a tényleges helyzetet, hanem inkább a német nemzeti kisebbség félelmeit tükrözték. Az ő erőszakos asszimilációjuk azonban szintén hozzájárult a magyarországi népesség egynyelvűvé válásához. Az életkor szerinti megoszlás azt is jól mutatja, hogy az idősebb korosztályok beszélnek elsősorban az őseik által magyar földre hozott dialektust, a fiatalabb korosztály, még ha német tudatú is, vagy egynyelvű magyarrá vált, vagy pedig az iskolában elsajátítható sztenderd német nyelvet ismeri.

Ha szemügyre vesszük a 8. táblázatot, amely a magyarországi népesség nyelvtudását 1990-ben mutatja, azt tapasztaljuk, hogy első helyen még mindig a német áll, bár beszélőinek száma nem éri el a félmilliót. Második helyen az angol, harmadik helyen pedig az orosz szerepel. A magyar népesség idegennyelv-ismerete összességében megközelíti az 1930-as adatokat, de még messze van az 1910-esektől. A némettudás inkább az idősebb nemzedékre jellemző, mind az orosz, mind az angol a fiatalabb nemzedékek által elsajátított nyelv.

A 9. táblázat a magyar népesség angol-, német- és orosz tudását ábrázolja az 1980-as és 1990-es népszámlálások adatainak tükrében, az életkor mellett az iskolai végzettséget is alapul véve. Az általános iskolát és a szakmunkásképzőt végzettek körében az idegen nyelvismeret szórványos. Ha az 1980-as adatokat az 1990-es adatokkal vetjük össze, a növekedés szembeötlő, bár a középiskolai végzettségűek körében még így is 10 százalék alatt marad. Ennél jobb értékeket csak az 1990-ben frissen érettségizettek angol- és némettudásának adatai mutatnak.

Növekedés figyelhető meg a főiskolát vagy egyetemet végzettek idegennyelv-tudása tekintetében is. Bár összességében még mindig a német a legtöbbször által beszélt nyelv, ezt a 1940–1959-es évtárhoz tartozók magas értékei okozzák. A fiatalok között az angol vezet.

Az 1989-es politikai fordulat után az orosz nyelv elvesztette kötelező jellegét. Az egész iskolarendszernek át kellett állnia az első idegen nyelvként zömében angolt,

7. Táblázat
A népesség nemzetiség szerint (január 1.)

Év, korcso- port (éves)	Összesen	Magyar	Szlovák	Román	Horvát	Szerb	Szlovén és Vend	Német	Cigány	Egyéb
Férfi										
1941 ^a	4 560 875	4 361 222	7 798	4 347	1 997	1 825	986	146 945	13 196	22 559
1949	4 423 420	4 375 577	3 491	4 193	1 858	2 142	305	1 028	18 135	16 691
1960	4 804 043	4 745 287	6 479	5 966	6 928	1 985	....	3 282	27 306	6 810
1980	5 188 709	5 157 492	3 834	4 197	6 387	1 376	782	4 095	...	10 546 ^b
1990	4 984 904	4 872 782	4 314	5 340	6 102	1 442	854	13 267	71 432	9 371
Nő										
1941 ^a	4 755 199	4 557 646	8 879	3 218	2 180	1 804	1 072	155 253	13 837	11 310
1949	4 781 379	4 729 063	4 317	4 307	2 248	2 048	361	1 589	19 463	17 983
1960	5 157 001	5 091 988	7 861	6 360	7 782	1 903	...	5 358	28 815	6 934
1980	5 520 754	5 481 482	5 267	4 677	7 508	1 429	949	7 215	...	12 227 ^b
1990	5 389 919	5 269 290	6 145	5 400	7 468	1 463	1 076	17 557	71 251	10 269
Összesen										
1941 ^a	9 316 074	8 918 868	16 677	7 565	4 177	3 629	2 058	302 198	27 033	33 869
1949	9 204 799	9 104 640	7 808	8 500	4 106	4 190	666	2 617	37 598	34 674
1960	9 961 044	9 837 275	14 340	12 326	14 710	3 888	...	8 640	56 121	13 744
1980	10 709 463	10 638 974	9 101	8 874	13 895	2 805	1 731	11 310	...	22 773 ^b
1990	10 374 823	10 142 072	10 459	10 740	13 570	2 905	1 930	30 824	142 683	19 640
Ebből:										
- 14	2 130 549	2 064 861	712	1 396	1 435	263	195	3 726	56 496	1 465
15-39	3 687 555	3 591 732	2 942	4 609	3 879	738	613	10 609	61 042	11 391
40-59	2 596 873	2 554 222	3 148	2 563	4 000	930	574	7 924	18 954	4 558
60-X	1 959 846	1 931 257	3 657	2 172	4 256	974	548	8 565	6 191	2 226

a) Az adatok január 31-i állapot szerint; b) Cigánnyal együtt.

Forrás: Magyar Statisztikai Évkönyv 1995. Budapest, 1996. p. 31.

8. Táblázat
A népesség nyelvismerete, 1990. január 1.

Korcso- port (éves)	Népesség összesen	Beszélt nyelv										
		angol	francia	német	olasz	orosz	spanyol	cigány	horvát	román	szerb	szlovák
- 14	2 130 549	13 793	1 632	19 954	492	12 344	317	22 059	2 460	2 820	733	1 996
15-39	3 687 555	146 288	23 358	166 505	8 687	91 500	5 180	33 339	9 190	17 320	3 480	12 082
40-59	2 596 873	49 622	12 443	123 977	3 939	40 022	1 922	11 791	10 770	9 911	4 140	21 278
60-X	1 959 846	19 610	15 771	142 781	3 419	13 553	773	3 816	13 430	19 304	8 246	33 496
Össze- sen	10 374 823	229 313	53 204	453 217	16 537	157 419	8 192	71 005	35 850	49 355	16 599	68 852
Ebből:												
anya- nyelvén kívül	941 340	228 931	52 957	416 182	16 373	153 280	7 137	22 933	18 297	40 625	13 646	56 107

Forrás: Magyar Statisztikai Évkönyv 1995. Budapest, 1996. p. 31.

9. Táblázat

Az általános iskola 8. osztályánál magasabb végzettségűek angol, német, orosz nyelvismerete a legmagasabb befejezett iskolai végzettség, korcsoport és nemek szerint, 1980, 1990

Év korcsoport (év)	Összesen	Anyanyelvén kívül			Összesen	Anyanyelvén kívül		
		angolul	németül	oroszul		angolul	németül	oroszul
		beszél				százalék		
Befejezett középfokú szakmunkásképző iskola és szakiskola								
1980								
15-19	120 921	120	684	387	100,0	0,1	0,6	0,3
20-29	515 117	582	7 748	1 157	100,0	0,1	1,5	0,2
30-39	259 476	327	3.632	599	100,0	0,1	1,4	0,2
40-59	26 977	35	386	62	100,0	0,1	1,4	0,2
60-X	10	–	–	–	–	–	–	–
Összesen	922 501	1 064	12 450	2 205	100,0	0,1	1,3	0,2
Ebből:								
férfi	666 580	766	10 062	1 471	100,0	0,1	1,5	0,2
nő	255 921	298	2 388	734	100,0	0,1	0,9	0,3
1990								
15-19	128 044	691	1 530	510	100,0	0,5	1,2	0,4
20-29	439 855	1 991	6 019	1 207	100,0	0,5	1,4	0,3
30-39	456 173	1 227	11 271	1 081	100,0	0,3	2,5	0,2
40-59	209 660	454	4 790	546	100,0	0,2	2,3	0,3
60-X	–	–	–	–	–	–	–	–
Összesen	1 233 732	4 363	23 610	3 344	100,0	0,4	1,9	0,3
Ebből:								
férfi	848 208	2 866	17 652	1 948	100,0	0,3	2,1	0,2
nő	385 524	1 497	5 958	1 396	100,0	0,4	1,5	0,4

Év korcsoport (év)	Összesen	Anyanyelvén kívül			Összesen	Anyanyelvén kívül		
		angolul	németül	oroszul		angolul	németül	oroszul
		beszél				százalék		
Befejezett középiskola								
1980								
18-19	82 683	4 167	3 820	7 673	100,0	5,0	4,6	9,3
20-29	499 625	19 019	24 496	24 720	100,0	3,8	4,9	4,9
30-39	368 209	6 807	17 836	7 914	100,0	1,8	4,8	2,1
40-49	335 409	6 750	29 940	5 418	100,0	2,0	8,9	1,6
60-X	95 694	4 323	26 515	1 653	100,0	4,5	27,7	1,7
Összesen	1 381 620	41 066	102 607	47 378	100,0	3,0	7,4	3,4
Ebből:								
férfi	633 901	16 565	45 025	20 368	100,0	2,6	7,1	3,2
nő	747 719	24 501	57 582	27 010	100,0	3,3	7,7	3,6
1990								
18-19	87 012	11 621	8 738	6 803	100,0	13,4	10,0	7,8
20-29	406 389	34 176	27 928	17 401	100,0	8,4	6,9	4,3
30-39	422 569	13 015	26 632	7 890	100,0	3,1	6,3	1,9
40-59	489 267	9 809	31 308	7 101	100,0	2,0	6,4	1,5
60-X	138 714	4 831	28 324	2 119	100,0	3,5	20,4	1,5
Összesen	1 543 951	73 452	122 930	41 314	100,0	4,8	8,0	2,7
Ebből:								
férfi	655 903	30 812	51 893	15 075	100,0	4,7	7,9	2,3
nő	888 048	42 640	71 037	26 239	100,0	4,8	8,0	3,0
Befejezett felsőfokú iskola								
1980								
20-29	124 083	15 331	14 884	19 431	100,0	12,4	12,0	15,7
30-39	152 887	18 466	23 534	19 607	100,0	12,1	15,4	12,8

Év korcsoport (év)	Összesen	Anyanyelvén kívül			Összesen	Anyanyelvén kívül		
		angolul	németül	oroszul		angolul	németül	oroszul
		beszél				százalék		
40-59	159 300	18 249	38 007	15 678	100,0	11,5	23,9	9,8
60-X	48 576	6 310	23 568	2 964	100,0	13,0	48,5	6,1
Összesen	484 846	58 356	99 993	57 680	100,0	12,0	20,6	11,9
Ebből:								
férfi	291 033	36 712	66 117	31 611	100,0	12,6	22,7	10,9
nő	193 813	21 644	33 876	26 069	100,0	11,2	17,5	13,5
1990								
20-29	118 753	23 104	16 381	15 357	100,0	19,5	13,8	12,9
30-39	214 636	38 007	35 757	24 566	100,0	17,7	16,7	11,4
40-59	285 277	37 252	54 685	28 723	100,0	13,1	19,2	10,1
60-X	104 370	11 593	40 367	6 225	100,0	11,1	38,7	6,0
Összesen	723 036	109 956	147 190	74 871	100,0	15,2	20,4	10,4
Ebből:								
férfi	383 553	61 879	85 046	36 669	100,0	16,1	22,2	9,6
nő	339 483	48 077	62 144	38 202	100,0	14,2	18,3	11,3

Forrás: Magyar Statisztikai Évkönyv 1995. Budapest, 1996. p. 37.

illetve németet választók igényeinek kielégítésére. A tanárhiányt pótolta az oroszszakosok átképzése, meg kell jegyeznünk, hogy ezúttal szakmailag megbízhatóbb módon történt az átállítás, mint annak idején a fordítottja. Még mindig elég sok iskolában tanítanak azonban nem eléggé felkészült nyelvtanárok. A bölcsészkarok viszont most csakugyan tömegesen képzik az idegennyelvszakos tanárokat, így ez a probléma pár éven belül várhatólag megoldódik.

A magyar népesség nyelvtudását illetően az áttérés pár éven belül várható. Addigra meghozza gyümölcsét az a rendelkezés, amely az egyetemi, főiskolai diplomák kiadását legalább egy középfokú nyelvvizsgálóhoz köti. Az érettségizettek és alacsonyabb iskolai végzettségűek körében is teret nyer az a felismerés, hogy aktív nyelvtudás nélkül egyre nehezebb munkát kapni, jól fizető, magas presztízsű munkát azonban bizonyosan nem.

Három dolgot kell a magyar, s az egyre inkább nemzetközivé váló munkapiacon mindenkinek megértenie:

1. Csak az anyanyelvét beszélő felsőfokú végzettségű ember nem tekinthető igazi értelmiséginek;
2. Az aktív nyelvtudás nem jelenti feltétlenül az egész nyelvi rendszer megbízható ismeretét, a csiszolt, választékos kifejezésmódot, hanem csak a helyzethez illő kommunikációs készséget;
3. Többnyelvűnek lenni a harmadik évezred elején az egyesült Európában abszolút kötelező.

IRODALOM

- Karády Viktor, Egyenlőtlen elmagyarosodás, avagy hogyan vált Magyarország magyar nyelvű országgá? In: *Zsidóság, modernizáció, polgárosodás*. Tanulmányok. Cserépfalvi, 1997.
- Reden, Alexander Sixtus von, *Az osztrák-magyar monarchia. Történelmi dokumentumok a századfordulótól 1914-ig*. Budapest: Széchenyi Kiadó, 1989, 312 p.